

Vermoedens

Herman De Jonghe

Colofon

Titel: Vermoedens

Herman De Jonghe © 2024

Verschenen: November 2024

Alle rechten voorbehouden

Uitgegeven door: Uitgeverij Schrijverspunt

<http://www.schrijverspunt.nl>

Code: 2024.08.27

ISBN/EAN: 978-94-6266-724-2

NUR: 330

BISAC: FIC050000

Thema: FFC

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUDSOPGAVE

PROLOOG, SARAJEVO	9
GROENDAAL, KOFI ANNAN.....	18
VICKY.....	33
SARA	46
SOFIE.....	61
VERMIST	76
EEN BRIEF	98
EM.....	114
EEN WONING	133
RECHTVAARDIGHEID	156
ZAGREB, DE LIJST.....	174
BLATNIČKA ULICA	191
VLUCHT	216
DANKWOORD.....	235

Vermoedens zijn als schimmen in de nacht, ze ontglippen je zodra je ze probeert vast te grijpen.

(Louis Paul Boon in 'De Kapellekensbaan')

In een wereld waar informatie snel en overvloedig is, kunnen vermoedens zowel licht werpen op verborgen waarheden als ons misleiden.

(Knack, 22 november 2020)

PROLOOG

SARAJEVO

1

Om eerlijk te zijn: ik verveel me de pokken in Sarajevo. Het was een stom idee om naar hier te vliegen, een van de vele stomme ideeën van onze goede vriend Luc. ‘Interessant, man. Moskeeën, en van die torens zo, minoressen, en iets van 14-18, weet-ge-wel, van de musical in Puurs, en de oorlog van de jaren negentig. Met die moslims. En goedkoop!’ En omdat hij wist dat ik weer alleen was voegde hij er stil aan toe: ‘En schoon wijven, Hugo.’ Een jaar of vijf geleden was hij gaan zonnen op een Kroatisch strand en had hij een uitstap geboekt naar Mostar en Sarajevo ‘om even af te koelen’.

Luc is chef van de onderhoudsploeg van de school. Chef is een groot woord, ze zijn maar met z’n tweeën. Hij is een gezonde vijftiger, vader van drie kinderen, echtgenoot van een al even gezonde en potige vrouw, en hij heeft gouden handen. Je hoort de directie weleens klagen over het vele geld dat het onderhoudspersoneel kost, maar zonder Luc zou het speelplein onder het vuilnis liggen, zouden de deuren klemmen en de leerlingen in de kou zitten. De jongste gebouwen van onze school – het Kofi Annaninstituut, beter bekend als de Koffieboon – zijn vijftig jaar oud (net als ik) en tonen (net als ik) de eerste tekenen van aftakeling.

Zo goedkoop als hij zei is het hier niet. Volgens mij ben ik al meteen afgezet door de taxichauffeur die me van de luchthaven naar Ilidža bracht. Ik had het beter op voorhand nagekeken, maar nu weet ik dat de plaatselijk munt, de Bosnische mark, de helft van een euro waard is. Heb ik mijn rit dus dubbel betaald, dank u, Allah. Via Booking.com had ik gezien dat de hotels in Sarajevo goed van prijs wisten, zelfs de B&B’s schenen met goud belegd te zijn, maar na lang surfen – ik had tijd zat – vond ik in Ilidža een niet te dure B&B die binnen mijn budget paste. Na het vertrek van Sun (niet terug naar Thailand, dat is zeker, en verder kan het me niet schelen) had ik lang

genoeg alleen in mijn huisje gezeten en besloot ik Lucs raad te volgen en de paasvakantie af te sluiten met wat chiquere collega's een citytrip noemen.

Over Ilidža ben ik heel gauw uitgepraat: een volkomen zielloos voorstadje vol supermarkten, boetieks, restaurants en schreeuwerige reclameborden, geen halve 'minores', wel gelukkig een tram die me naar het stadscentrum kan brengen. De B&B voldoet, ze wordt opgehouden door een krom Oost-Europees vrouwtje met een hoofddoek om het grijze kopje dat alleen maar Bosnisch brabbelt (maar wel op vriendelijke toon). Bij mijn aankomst dreigde alles in de soep te draaien: we verstonden geen woord van elkaar. Gelukkig heeft ze een dochter die kan opgeroepen worden en hetzelfde soort Engels praat dat ik ter beschikking heb – het ging iets beter dan gebarentaal – en verkreeg ik de beloofde kamer met een bed, een kastje, een tv zonder beeld, wat verschoten behang en een badkamer met roeststrepen in het bad.

In talen ben ik niet goed. Zeg maar slecht. Ik ben ooit begonnen in een college, met Latijn en al, maar na een jaar of twee vonden de leraren en mijn vader dat ik beter 'afzakte' naar technisch onderwijs, en nog een jaar later en wat buizen voor Engels en Frans en wiskunde belandde ik in het beroepsonderwijs. Elektrische Installaties. Dat was in Antwerpen, in het IJzerkot (de echte naam van de school kende niemand). Gedenkwaardige school. Ik deed zelfs nog een specialisatiejaar, wat me een diploma secundair onderwijs opleverde. Maar talen, neen, niet mijn pakkie-an.

De eerste dag had ik eigenlijk alles al gezien in Sarajevo, alles wat in de brochure stond. Een boel moskeeën – niets lijkt zozeer op een moskee dan een andere moskee, en je moet overal je schoenen achterlaten met het risico dat ze gepikt worden en je op kousenvoeten terug naar Ilidža kunt –, een mastodont van een stadhuis, wat winkelstraten, een pleintje, een kerk hier en daar, een steegje met koperslagers. Als je alleen bent heb je het allemaal gauw gezien, je kunt niet van gedachten wisselen, zeggen dat je iets mooi vindt en waarom, vragen stellen, vragen beantwoorden, wat uiteraard bijdraagt tot beter kijken. Gelukkig is het weer goed, beter dan in België, waar het volgens mijn smartphone nog maar eens regent. Leve de klimaatopwarming.

De tweede dag deed ik alles nog eens dunnetjes over. In de ‘tunnel van de dood’ had ik geen zin: om te beginnen lag die aan de andere kant van de luchthaven en zou ik een taxi moeten pakken en ik had een gloeiende hekel gekregen aan Bosnische taxi’s, en daarbij wilde ik niet te veel aandacht geven aan die gekke en racistische oorlogen die ze hier om de haverklap organiseren. Oekraïne volstaat ruimschoots. Ik herinner me nog wel wat van de Joegoslavische poespas, ik was toen een prille twintiger en probeerde tevergeefs na het werk bij Simons met avondschoon een grauaat te behalen. Veel tijd om me te bekommeren om Serven, Kroaten of Bosniërs had ik niet, maar je kon de tv niet opzetten of daar had je het beleg van Sarajevo. Toen later de affaire met Kosovo in gang was, was ik net getrouwd met Carine en werden de eerste schoten gelost in onze persoonlijke oorlog, net zo gek en onbegrijpelijk als een Balkanoorlog. Het enige wat ik van het beleg gezien heb zijn de roodgeverfde sporen van een beschieting van de groentemarkt waarbij vreselijk veel mensen zijn omgekomen. Neen, foert, het is paasvakantie, ik ben op reis, ik wil niet weten van die ellende, zwijg me over Oekraïne of godvergeten Rusland of noem het maar. Daarbij moet je hier ook nog opletten wat je zegt: er lopen wel wat gekken rond die beste maatjes zijn met de Russen.

Wat het eten betreft mag ik niet klagen. Hoewel ik nooit klaag over het eten. Aan mij zijn geen sterren verspild: een stevige steak met frietjes, een goed biertje en Hugo is gelukkig. Ik waag me niet vlug aan avonturen op dat gebied. Het plaatselijk bier is voor mij oké, en ik heb al een Bosnische McDonalds verblijd met mijn klandizie. Altijd raak voor deze jongen. Nu ben ik toch een beetje aan het liegen: ze doen hier zo druk over ‘cevapsi’ of zoiets dat ik dat eens geprobeerd heb. Bleken gewoon spiesjes met veel kruiden en uien te zijn, was te vreten en ik ben er niet dood van gegaan.

Over de ‘schone wijven’ van Luc gesproken: die zijn er wel, maar ze zien er nogal ongenaakbaar uit, ze kijken recht voor zich uit, of ze hangen aan een dik besnorde macho. De enige die vriendelijk kijken zijn waggelende wijfjes met een dichtgeknoopte sjaal om het hoofd die in hun kraampje rommel kwijt willen raken aan de toeristen.

Morgen mijn laatste dag hier, overmorgen weer thuis. Het is een lichtpuntje.

Het gammele trammetje brengt me terug naar Ilidža, en daar maak ik nog een wandeling langs de hoofdstraat voor ik me op een soort hotdog trakteer bij een plaatselijke neringdoener: het smaakt nergens naar, maar wat zou het, ik heb een lekkere lunch gehad en ik weet een boel meer over Sarajevo. Kan ik mijn collega's mee verbazen.

Met dank aan de Van Aekens.

Toen ik deze middag ging lunchen in de hoofdstraat, de *Kundurziluk* of zoiets, maakte ik kennis met mijnheer en mevrouw Van Aeken, hij een gepensioneerde militair (artillerie, en dus zo doof als een pot) en zij moeder van vier zonen waarvan twee in militaire dienst, veel verhalen over Afghanistan en Afrika en omstreken. Ik was de kaart nog aan het ontcijferen (onmogelijke taal) toen mevrouw Van Aeken, achtervolgd door een kelner, beleefd kwam vragen of het zou storen als ze bij me aan tafel kwamen zitten, want er was nergens anders nog plaats vrij. Dat maakte ik althans op uit haar Engels en haar gebaren. Ik zwaaide uitnodigend met de arm. Aan het Engels van mevrouw Van Aeken zal niets gehaperd hebben, ik dacht vast met Britten te maken te hebben, het was als altijd grappig na een paar zinnen te ontdekken dat we allebei Vlamingen waren: 'Oh, Groendaal, ja, dat kennen we. Dicht bij Turnhout. En wij zijn van Gent.'

Marcel Van Aeken was een lange, magere man met kortgeknipt grijs haar, een zware bril en priemende ogen, zijn vrouw Mia een gezette dame met donker halflang haar en een eeuwige glimlach op het gezicht. Ze kwamen al vele jaren naar Bosnië en kenden al wat van de taal en de keuken. Ik bestelde hetzelfde als zij, *Bosanski Lonac*, wat ze beschreven als een lekkere stoofschotel en dat was het ook.

Ze logeerden in hotel Europe – zal wel iets chic zijn – en ik hield het erbij dat ik in Ilidža sliep. Tijdens het eten vroegen ze wat ik van de stad dacht – 'goed te doen' - en of ik ook Mostar had bezocht.

'Nee, ik maak maar een kort reisje, even uitwaaien zeg maar, wat rust zoeken. Alleen Sarajevo.'

'Alleen?'

'Ja, mijn vriendin is overleden.' Ik zei maar niet 'vermoord', dat is niet goed voor de sfeer, heb ik al ondervonden. Met de vriendinnen

na Sara ben ik niet verder geraakt dan een weekje Blankenberge.

‘Wat erg,’ zei mevrouw, zij voerde het woord, mijnheer Van Aeken keek meestal in zijn bord. Ze durfde er geen vragen over stellen.

‘Mostar is zo schoon. Andere keer doen hoor.’ Dat laatste op moederlijke toon.

Andere keer? Daar twijfelde ik zeer aan, maar ik knikte beleefd. Mijnheer Van Aeken was al klaar met eten.

‘Ik zeg dat hij Mostar moet bezoeken,’ riep ze in het oor van haar man.

‘Heel druk,’ zei mijnheer. ‘Veel Chinezen.’

‘En dan moet ge ook het Servische deel van het land bezoeken,’ ging mevrouw door, ‘de brug over den Drina. Niet ver weg van hier. Het is ook een boek, ik heb het wel tien keer gelezen, zo interessant. Van Ivo Andric, een schrijver van hier. Als ge dit moeilijk stukske Europa een beetje wil begrijpen, moet ge dat boek lezen.’ Ze benadrukte met een brede glimlach: ‘De-brug-over-den-Drina.’

‘Wel, ja, wie weet.’ Een leugentje om bestwil. Ik ben geen lezer, daar heb ik het geduld niet voor. Terwijl je leest staat de wereld stil, en dat wil ik niet, er is te veel te doen, te maken, te herstellen, te troosten. Niemand heeft er een idee van hoeveel er te troosten valt.

‘Vier jaar zijn ze hier belegerd,’ zei mijnheer Van Aeken, ik moet misschien sergeant zeggen, of kolonel, ik had geen idee en ik durfde het niet te vragen. Eerlijk gezegd zag hij er wel uit als een hoge piet, hij zat kaarsrecht aan tafel en keek altijd streng, hij leek wel op mijnheer Luyten, leraar biologie, met wie ook niet te lachen valt en die volgens velen in zijn jeugd een bezemsteel heeft ingeslikt. ‘Vier jaar onophoudelijk beschoten, vanuit de bergen daar, door klootzakken als Mladic en Karadzic. Vier jaar, gemiddeld acht doden per dag.’

‘Ik heb de groentemarkt gezien ...’

‘Pardon?’

‘Hij heeft de markt gezien, Marcel,’ riep mevrouw.

‘Markale. Serviërs en Russen gebruiken dezelfde tactieken: burgerdoelen vernietigen om het moreel te kraken. Zie Oekraïne. We bombarderen alles plat zodat er niets meer te verdedigen valt. Is in de Tweede Wereldoorlog door iedereen gebruikt en heeft bewezen als strategie niet te deugen. Integendeel, zelfs toen Duitsland ...’

‘Marcel,’ zei mevrouw, ‘stop met je soldatenpraatjes. Neemt u ons niet kwalijk, mijnheer Persoons, Marcel kan de sfeer aardig verpesten met zijn doden en gewonden en ...’

‘... toen Duitsland Londen bombardeerde en Engeland Berlijn, ze bereikten alleen dat het volk nog meer ...’

Mevrouw pakte zijn hand: ‘Allee Marcel. Dubrovnik, dat is ook schoon, hé. Bent u daar al geweest?’

Ik moest weer ontkennen. Eigenlijk ben ik de laatste twintig jaar nergens meer geweest. In het begin mocht ik niet van de politie, en later had ik geen zin meer.

‘Ik wil alleen maar zeggen: in zulke miserie geraakt ge met dat nationalisme van tegenwoordig. Ieder voor zich. Alle problemen zouden verdwijnen als we die en die konden uitschakelen of wegduwen. Mensen hebben vijanden nodig en waanbeelden om zichzelf te definiëren. Hopelijk doet België het niet na, de N-VA en ...’

‘Krijgen we dat ook nog,’ onderbrak mevrouw hem. ‘Politiek, bah. Mijnheer Persoons, hebt u al eens de *Tufabija* geprobeerd. Een heel lekker plaatselijk dessert. Mag ik het ook voor u bestellen? Echt helemaal Bosnisch.’

Dat mocht ze, en het was echt lekker: een gestoofde appel in een glas met nog wat kruiden, ik wilde dat ik het vlugger had ontdekt.

Toen moest ik foto’s zien op hun tablet, foto’s van kleinkinderen, van hun reis naar Noorwegen, en natuurlijk ook van Mostar, terwijl mijnheer verongelikt zweeg. De brug van voren, de brug van achteren en de brug van opzij, op de brug en af de brug. Misschien interesseerde de oorlog me toch meer.

We namen afscheid met de belofte elkaar nog eens te zien, iets waarvan je wist dat er nooit wat van terecht kwam, en ik wandelde onder een prettig zonnetje nog eens langs de rivier, water brengt altijd rust, tot aan de tramhalte.